

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Кафедра економічної географії та екологічного менеджменту

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан географічного факультету

Мирослав ЗАЯЧУК

“ 1 вересня 2021 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІНКЛЮЗИВНА ПЕДАГОГІКА»**

Спеціальність: 014.07 «Середня освіта (Географія)»

Галузь знань: Освіта/Педагогіка

Освітньо-професійна програма «Географія»

Рівень вищої освіти: II (магістерський) рівень вищої освіти

Факультет географічний

Чернівці
2021 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Інклюзивна педагогіка» складена відповідно до вимог її змісту навчальної дисципліни «Інклюзивна педагогіка» та відповідає освітньо-професійній програмі підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014.07 «Середня освіта (Географія)» ОП «Географія» затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Протокол № від « » 20 року).

Розробники:

Доктор педагогічних наук, доцент кафедри економічної географії та екологічного менеджменту

Затверджено на засіданні кафедри економічної географії та екологічного менеджменту

Протокол № від “ ” 20 року

Завідувач кафедри

(В.Я. Вацеба)
(прізвище та ініціали)

Схвалено навчально-методичною радою географічного факультету

Протокол № від “ ” 20 року

Голова навчально-методичної ради географічного факультету

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(М.Д. Пасічник)

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка	Нормативна	
	Напрямок підготовки		
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): 014 «Середня освіта» (Географія)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		5-й	5-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання реферат		Семестр	
Загальна кількість годин - 90		9-й	9-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістер	30 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		60 год.	106 год.
Індивідуальні завдання:			
		Вид контролю: залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 33%

для заочної форми навчання – 88%

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Одним з основних пріоритетів розвитку сучасної освіти є забезпечення рівних прав на освіту для всіх дітей, у тому числі для дітей з особливими освітніми потребами, дітей з інвалідністю, дітей з інших соціально вразливих груп. Реформування освіти в напрямі інклюзії підтверджується численними змінами в законодавстві України, практичною діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів та узгоджується з основними міжнародними документами у сфері забезпечення прав дітей, зокрема зі статтею 24 «Освіта» Конвенції ООН «Про права осіб з інвалідністю». Зміни в законодавчих і нормативно-правових документах про розвиток інклюзивної освіти викликають чималу кількість запитань про їх запровадження в більшості учасників освітнього процесу – керівників навчальних закладів, педагогів, батьків тощо.

Мета курсу – розкрити загальні засади інклюзивної педагогіки, особливості професійної діяльності вчителя географії в умовах інклюзивного середовища закладу загальної середньої освіти, його підготовку до інклюзивного навчання, дидактику інклюзивного навчання, основні форми і методи виховання, котрі спрямовані на задоволення індивідуальних освітніх потреб усіх учнів з урахуванням досягнень педагогічної науки, досвіду розбудови та особливостей запровадження Нової української школи.

Завдання курсу:

- Розглянути методологічні основи інклюзивної педагогіки;
- Охарактеризувати інклюзивну освіту як сферу відповідальності держави та громадянського суспільства;
- Висвітлити державно-громадське управління інклюзивної освітою;
- Висвітлити професійну діяльність учителя в умовах інклюзивного середовища;
- Охарактеризувати теорію інклюзивної освіти, навчання та виховання.

2. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальні засади інклюзивної педагогіки

Тема 1: Методологічна основа інклюзивної педагогіки

Розвиток і становлення інклюзивної педагогіки як науки: предмет і завдання.
Основні категорії інклюзивної освіти.

Інклюзивна педагогіка в системі педагогічних наук. Міжпредметні зв'язки інклюзивної педагогіки

Список використаної літератури: 4, 5, 7, 16, 18, 20

Тема 2. Інклюзивна освіта як сфера відповідальності держави та громадянського суспільства

Інклюзивна освіта: сутність, завдання, принципи.

Механізм забезпечення інклюзивної освіти у міжнародних документах і законодавстві.

Національне законодавство в сфері інклюзивної освіти

Зарубіжний досвід інклюзивної освіти.

Список використаної літератури: 11, 13, 14, 17, 22

Тема 3. Державно-громадське управління інклюзивною освітою

Система управління інклюзивною освітою.

Характеристика мережі закладів інклюзивної освіти для дітей з ООП.

Деонтологія інклюзивної освіти.

Список використаної літератури: 11, 13, 21, 22

Тема 4. Особливості розвитку особистості

Закономірності розвитку особистості.

Поняття «норма» і «відхилення» у розвитку особистості дитини.

Розвиток психіки дітей з обмеженими можливостями здоров'я.

Розвиток емоційної сфери молодшого школяра з різними видами дизонтогенезу.

9

Розвиток когнітивної та конативної сфери молодшого школяра з різними нозологіями.

Список використаної літератури: 11, 13, 16, 18, 22

Тема 5. Професійна діяльність учителя в умовах інклюзивного середовища

Методологічна основа соціально-педагогічної діяльності як засіб інклюзивного навчання.

Сутність соціально-педагогічної діяльності вчителя початкових класів.

Закономірності, принципи, функції та напрями соціально- педагогічної діяльності.

Професійна компетентність вчителя початкових класів при виконанні соціально-педагогічної діяльності в інклюзивному класі

Список використаної літератури: 3, 8, 9, 14, 18, 21

Розділ 2. Теорія інклюзивної освіти, навчання та виховання

Тема 6. Дидактика як загальна теорія інклюзивної освіти та навчання
Виникнення і розвиток інклюзивної освіти та навчання. Предмет і завдання дидактики інклюзивної освіти, її категорії. Система закладів освіти для дітей з особливими освітніми потребами.

Особливості організації інклюзивної освіти в загальній середній школі.

Список використаної літератури: 6, 16, 19, 22

Тема 7. Зміст інклюзивної освіти

Стандарт початкової освіти загальноосвітньої школи.

Нормативні документи змісту інклюзивної початкової освіти.

10

Особливості забезпечення змісту інклюзивної освіти для дітей з особливими освітніми потребами.

Список використаної літератури: 6, 16, 19, 22

Тема 8. Структура та організація цілісного освітнього інклюзивного процесу
Цілісний освітній процес інклюзивного навчання, його організація та структура. Сутність, мета і завдання інклюзивного навчання.

Підготовка вчителя до організації інклюзивного навчального процесу: педагогічна діагностика як етап підготовки до навчального процесу; попередня підготовка до навчального процесу (тематичне і календарне планування); безпосередня підготовка до процесу навчання (поурочне планування).

Список використаної літератури: 6, 16, 19, 22

Тема 9. Форми організації інклюзивного навчання

Форми організації навчання.

Спеціальні форми навчання в інклюзивному класі.

Процес навчання в інклюзивному класі. Диференційований (багаторівневий) процес навчання в інклюзивному класі. Урок в інклюзивному класі.

Список використаної літератури: 6, 16, 19, 22

Тема 10. Методи і засоби інклюзивного навчання

Сутність, функції та структура методу.

Класифікація методів навчання: загальні методи навчання;

інноваційні методи; спеціальні методи навчання. Інтенсивні методи розвитку когнітивної сфери. Методи розвитку емоційної сфери.

Методи розвитку конативної сфери.

Критерії вибору методів навчання.

Засоби навчання

Список використаної літератури: 6, 16, 19, 22

Тема 11. Дидактичне діагностування учнів в інклюзивному класі

Сутність та методи контролю в умовах інклюзивного навчання.

Потрфоліо учнів як засіб накопичення і фіксації індивідуальних досягнень.

Список використаної літератури: 6, 16, 19, 20,21, 22

Тема 12. Теорія інклюзивного виховання

Сутність інклюзивного виховання на сучасному етапі. Основні методи і форми інклюзивного виховання.

Список використаної літератури: 6, 16, 19, 22

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1.												
Тема 1: Методологічна основа інклюзивної педагогіки	7	2		-	-	5						
Тема 2. Інклюзивна освіта як сфера відповідальності держави та громадянського суспільства	9	4		-	-	5						
Тема 3. Державно-громадське управління інклюзивною освітою	7	2		-	-	5						
Тема 4. Особливості розвитку особистості	7	2		-	-	5						
Тема 5. Професійна діяльність учителя в умовах інклюзивного середовища	7	2				5						

Змістовий модуль 2.												
Тема 6. Дидактика як загальна теорія інклюзивної освіти та навчання	7	2		-	-	5						
Тема 7. Зміст інклюзивної освіти	9	4		-	-	5						
Тема 8. Структура та організація цілісного освітнього інклюзивного процесу.	7	2		-	-	5						
Тема 9. Форми організації інклюзивного навчання	9	4		-	-	5						
Тема 10. Методи і засоби інклюзивного навчання	7	2				5						
Тема 11. Дидактичне діагностування учнів в інклюзивному класі	7	2				5						
Тема 12. Теорія інклюзивного виховання	7	2				5						
Усього годин	90	30				60	90					
Модуль 1-2												
ІНДЗ				-	-	-						
Усього годин	90	30		-		60	90					

5. Самостійна робота

1. Поняття інклюзивної освіти.
2. Поняття «інклюзивний навчальний заклад». Чи можна вважати інклюзивним навчальний заклад зі спеціальними групами/класами.
3. Діти з особливими освітніми потребами. Універсальний дизайн і розумне пристосування.
4. Зарахування дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній навчальний заклад.
5. Рішення про відкриття інклюзивних класів у навчальному заклад.
6. Зарахування дітей з особливими освітніми потребами в навчальний заклад.
7. Психолого-медико-педагогічна консультація (ПМПК) та її функції.
8. Документи для проведення консультації в ПМПК. Висновок ПМПК.
9. Психолого-медико-педагогічна консультація (ПМПК) забезпечує супровід педагогам загальноосвітніх і дошкільних навчальних закладів.
10. Діяльність практичного психолога та звернення у психолого-медикопедагогічну консультацію із заявою про здійснення психологопедагогічного вивчення дитини, яка відвідує загальноосвітній навчальний заклад.
11. Особливості організації навчання в інклюзивному навчальному закладі.
12. Відповідальність за організацію інклюзивної освіти.
13. Умови для організації навчання дітей з особливими освітніми потребами в навчальному закладі.
14. Програмами навчання учнів з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому навчальному закладі.
15. Індивідуальна програма розвитку. Нормативні документи про індивідуальну програму розвитку. Р
16. Реалізація індивідуальної програми розвитку. Структура індивідуальної програми розвитку.
17. Час дії індивідуальної програми розвитку (ІПР). Залучення батьків до написання індивідуальної програми розвитку.

18. Індивідуальна навчальна програма та індивідуальний навчальний план у контексті написання індивідуальної програми розвитку (ІПР).

6. Індивідуальні завдання

Тема 1. Інклюзивне навчання: сутність, принципи, переваги

Тема 2. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в умовах закладу загальної середньої освіти

Тема 3. Індивідуальна програма розвитку – основний освітній документ для дітей з особливими освітніми потребами

Тема 4. Особливості організації інклюзивного освітнього середовища: принципи універсального дизайну та розумного пристосування, ресурсна кімната, медіатека

Тема 5. Індивідуалізація і диференціація викладання як врахування індивідуальних особливостей кожної дитини

Тема 6. Роль асистента вчителя в класі з інклюзивним навчанням: основні функції і завдання, форми співпраці

Тема 7. Співпраця з місцевою громадою: інклюзивно-ресурсний центр та інші ресурси для забезпечення додаткової підтримки закладам освіти з інклюзивним навчанням

Тема 8. Створення системи ефективною протидії булінгу в інклюзивному освітньому середовищі

Тема 9. Як підтримати учителя у процесі змін: як уникнути емоційного вигорання

7. Методи навчання

При вивченні курсу «Інклюзивна педагогіка» рекомендується використовувати такі методи навчання: пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія з поєднанням наочних методів навчання: ілюстрування, демонстрування, проектна діяльність тощо.

8. Методи контролю

При вивченні дисципліни «Інклюзивна педагогіка» рекомендується використовувати такі методи і форми контролю:

1. Для контролю засвоєння лекційного матеріалу: письмові модульні контрольні роботи; поточне тестування; онлайн тестування, оцінка за індивідуальне навчальне завдання; підсумковий усний залік.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота											Підсумковий тест (залік)	Сума
Змістовий модуль №1						Змістовий модуль № 2						
T1	T2	T3	T4	T5	МК	T1	T2	T3,4	T 5,6,7	МК	40	100
4	4	4	4	4	10	3	3	3	4	10		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Рейтингова оцінка з дисципліни	Оцінювання в системі ECTS	Оцінка за національною шкалою	Критерії оцінювання
90-100	A	5 (відмінно) зараховано	Ставиться у випадках, коли студент має систематичні та глибокі знання навчального матеріалу, вміє без помилок виконувати ситуативні завдання, передбачені програмою дисципліни, засвоїв основу та ознайомився з додатковою літературою, викладає матеріал у логічній послідовності, робить узагальнення і висновки, наводить практичні приклади у контексті тематичного теоретичного матеріалу.
80-89	B	4 (добре) зараховано	Ставиться, якщо студент повністю засвоїв навчальний матеріал, знає основну літературу, вміє виконувати ситуативні завдання, викладає матеріал у логічній послідовності, робить певні узагальнення і висновки, але не наводить практичних прикладів у контексті тематичного теоретичного матеріалу або допускається незначних помилок у формулюванні термінів, категорій, розв'язанні практичних завдань.
70-79	C	4 (добре)	Знання предмету глибокі і повні, перебувають

		зараховано	в межах навчальних програм, підручників, навчальних посібників. Студент орієнтується у більшості питань, але не вміє робити певні узагальнення і висновки, не наводить практичних прикладів у контексті тематичного теоретичного матеріалу або допускається незначних помилок у формулюванні термінів, категорій, розв'язанні практичних завдань.
60-69	D	3 (задовільно) зараховано	Знання предмету перебувають в межах навчальних програм, підручників, навчальних посібників. Студент недостатньо орієнтується у більшості питань, що стосуються теоретичних основ науки. Знання предмету не носять системного характеру. Студент здатний проводити аналіз ситуацій і проблем за допомогою викладача
50-59	E	3 (задовільно) зараховано	Ставиться у випадках, коли студент засвоїв матеріал не у повному обсязі, дає неповну відповідь на поставлене теоретичне запитання, допустився грубих помилок у розв'язанні практичного завдання.
35-49	FX	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання не зараховано	Ставиться у випадках, коли студент засвоїв матеріал не у повному обсязі, дає неповну відповідь на поставлене теоретичне запитання, не вміє чітко узагальнити опрацьований матеріал, допустився грубих помилок у розв'язанні практичного завдання.
1-34	F	2 (незадовільно) з обов'язковим повторним курсом Не зараховано	Ставиться студенту, який не засвоїв навчальний матеріал, дає неправильні відповіді на поставлені теоретичні запитання, не вміє або неправильно виконує розрахунки за розв'язання практичних завдань.

10. Методичне забезпечення

1. Навчальний план підготовки магістра з спеціальності 014 «Середня освіта» (Географія)
2. Програма нормативної навчальної дисципліни «Інклюзивна педагогіка»
3. Сайт дистанційної освіти ЧНУ імені Юрія Федьковича
4. Лекційний матеріал з курсу «Інклюзивна педагогіка».
5. Контрольні завдання до курсу «Інклюзивна педагогіка».
6. Контрольні роботи для перевірки засвоєння студентами навчального матеріалу з курсу «Інклюзивна педагогіка».
7. Тестові завдання для перевірки засвоєння студентами навчального матеріалу з курсу «Інклюзивна педагогіка».

11. Рекомендована література

1. Бойко В. О. Інклюзивна освіта: до питання визначення поняття та особливостей її запровадження. Психолого-педагогічні науки: Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. № 4. С. 7–11.
  2. Бондар В. І. Актуальні проблеми розвитку освіти дітей з обмеженнями життєдіяльності: шлях від інституалізації до інтеграції. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія соціально-педагогічні: Вип. XII / За ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. – 462 с.
  3. Бондар В. І. Дидактика. Київ: Либідь, 2005. 264с.
  4. Бондар В.І. Інклюзивне навчання та підготовка педагогічних кадрів для його реалізації. Корекційна педагогіка та психологія: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Вип. 15. 2010. С. 39–42.
  5. Бондар В.І. Інклюзивне навчання як соціально- педагогічний феномен. Рідна школа. 2011. №3 (березень). С. 10-14.
- Загальна декларація прав людини (проголошена ООН 10 грудня 1948 року).
6. Зайцева И. А., Кукушин В. С., Ларин Г. Г., Румега Н. А., Шахотина В. И. Коррекционная педагогика / Под ред. В. С. Кукушина. Ростов н/Д.: Издательский центр «МарТ», 2002. 304 с.
  7. Зайченко І. В. Педагогіка: навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів. Київ: Освіта України, 2006. 528 с.
  8. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» (21 березня 1991 року N 875-ХІІ).
  9. Закон України «Про охорону дитинства» (прийнятий 26 квітня 2001 року N 2402-ІІІ).
  10. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» (прийнятий 6 жовтня 2005 року N 2961-ІV).
  11. Захарчук М. Є. Проблеми формування професійної компетентності викладача в умовах впровадження інклюзивної освіти в Україні: URL: [gnpu.edu.ua/files/naukovi%20chitanny/pedagogika/ZaharchukKlu chkovska](http://gnpu.edu.ua/files/naukovi%20chitanny/pedagogika/ZaharchukKlu%20chkovska). (Дата звернення 21.10.2015).
- Інклюзивне навчання. URL: <http://uk.wikipedia.org>. (Дата звернення 21.10.2015).
12. Карпенчук СГ. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Київ: Вища школа, 1997. 304 с.
  13. Карпенчук С.Г. Філософія освіти (загальна теорія педагогіки): монографія. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2013. 688 с.
- Концепція Державної програми розвитку освіти на 2006-2010 роки (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 липня 2006 року №396-р).
14. Концепція розвитку інклюзивної освіти. Наказ МОН України від 01.10.2010 р. № 912.: URL: <http://firstedu.org.ua/index.php>. (Дата звернення 22.11.2015).
- Освітні технології: Навч.- метод. посіб./ О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За ред. О. М. Пехоти. Київ: Видавництво А.С.К., 2003. 255с.
15. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / За заг. ред. Колупаєвої А. А. Київ: «А.С.К.», 2012. 308 с.

16. **Чубрей О. С.** Система підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу: [моногр.]. Чернівці: Технодрук, 2020. 376 с.
17. **Чубрей О. С.** Сучасний стан та перспективи професійної підготовки майбутніх вчителів географії. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*: зб. наук. праць. Київ, 2017. Вип. 21, кн. 3, т. 4. Темат. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору». С. 550–558.
18. **Чубрей О. С.** Перспективні концепти зарубіжного досвіду у галузі підготовки майбутніх учителів географії. *Молодий вчений*: наук. журн. 2018. № 10 (62). С. 114–118.
19. **Чубрей О. С.** Рівні підготовленості майбутніх вчителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу. *Молодь і ринок*: щомісячн. наук.-пед. журн. Дрогобич, 2019. № 11 (178). С. 120–124.
20. **Чубрей О. С.** Авторська структурно-функціональна модель професійної підготовки майбутніх вчителів географії до професійної діяльності. *Інноваційна педагогіка*: наук. журн. Одеса, 2019. Вип. 16, т. 1. С. 161–165.
21. **Чубрей О. С.** Методологічні засади дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності в умовах трансформації освіти. *Наукові записки [Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка]*. Сер.: Педагогічні науки. Кропивницький, 2019. Вип. 180. С. 139–144.
22. **Чубрей О.С., Підгірна В.М.** Особливості застосування smart-технологій в інклюзивній освіті. Технології забезпечення роботи практичного психолога з дітьми та молоддю з особливими освітніми потребами: Збірник наукових робіт учасників круглого столу та науково-методичного семінару (19 березня 2021 р., Інститут соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України, лабораторія психології спілкування) [Електронний ресурс] / за наук. ред. Г. М. Бевз, І. В. Петренко, В. І. Юрченко // Вісник педагогіки і психології. – Вип. 27. – К. : ІСПП НАПН України, 2021. – 148 с. – URL: http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук._праць._Випуск_27

ОСНОВНІ НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ

1. Закон України «Про освіту». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту №1/9–675 від 25.09.12 року «Щодо посадових обов'язків асистента вчителя» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1_9-675\(2\).doc](http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1_9-675(2).doc)
3. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/9 від 18.5.2012 р. «Про організацію інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/organizatsiya-navchalno-vikhovnogo-protsesu-v-umovakhinklyuzivnogo-navchannya>
4. Наказ Міністерства освіти і науки України № 609 від 08.06.2018 року «Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супро-

воду дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-prokomandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimipotrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti>

5. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах», від 15 серпня 2011 р. № 872 . - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF/para%20n8>

6. Про активізацію роботи щодо забезпечення прав людей з інвалідністю [Електронний ресурс]: Указ Президента України №678 від 03.12.2015 р. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/678/2015>.

Міжнародні документи

1. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

2. Конвенція ООН про права дитини. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

3. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю.– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_g71.